

ANN. XX - FASC. IV

MENSE APRILI MCMXXXIII

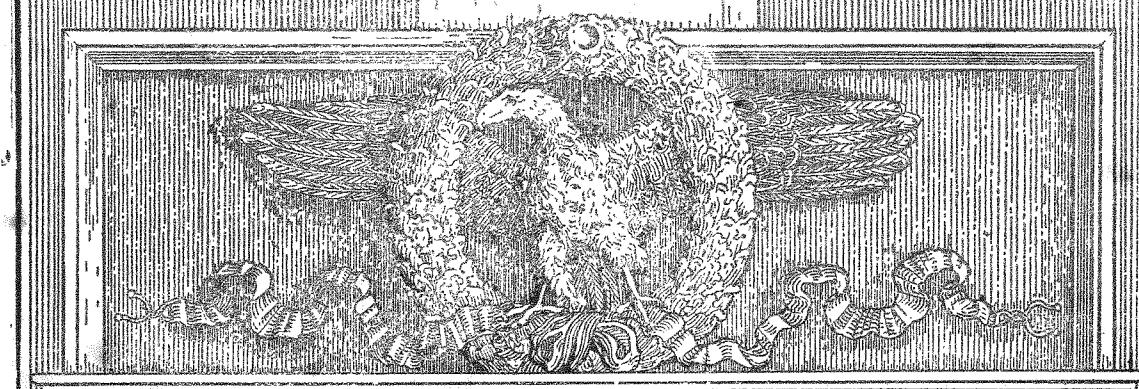
ALMA ROMA

QVID QVID NON
POSSIDET ARMIS
RELLIGIONE
TENET

Per.
Lat
011

C. DEL VECCHIO.

SINGULIS MENSIBUS EDITUR TYPIS POLYGLOTTIS VATICANIS.

Nuperrime prodiit

JOSEPHI FORNARI opus, cui titulus:

COMMUNIA VITAE

Phrases et formulae ad latina colloquia instituenda.

Editio altera locupletior.

Venit libell. italic. 8; quibus addenda erunt libell. 0,50 in Italia; libell. 1 apud exteras nationes, pro transmissionis expensis.

Praeterea

Apud Commentarii Administratorem venumdantur eiusdem auctoris Mileiae fabulae latine scriptae scenisque accommodatae apud ephebea facile agendis:

Fridianus - Francisculi prandium.

Singulae pretio italic. libell. 2.

Supersunt quoque, recens forte reperta, nonnulla exemplaria operis, cui titulus:

PARVUM ANTIBARBARUM

Ven. lib. 8.

(*Iis vero qui extra Urbem hos libros mitti iubeant, addendum erit publici cursus pretium, iuxta normam libell. 0,60 pro singulis exemplaribus.*)

Pro lectoribus novisque sociis, qui **ALMAE ROMAE collectionem** habere cupiant ab anno MCMXIV ad expletum annum MCMXXXII, paucorum exemplarium quae supersunt pretium constituimus libellorum 450 pro Italia; pretium duplicatum, libell. italic. scilicet 900, pro exteris gentibus.

Hae vero collectiones, adiecta in litteris pecunia per nummariam syngrapham (vulgo *chèque*) in Urbe exigendam, *recto tramite* requirendae sunt ab **ALMAE ROMAE** administratore (*Roma, 12, Via del Governo Vecchio, 96*): quod enim pretium positum est, non sinit ut foenus aliquod bibliopolis, vel mediatoribus quibusvis rependi possit.

Ann. XX

Romae, Mense Aprili MCMXXXIII

Fasc. IV

ALMA ROMA

LATINITATIS PRAECONIUM SINGULIS MENSIBUS EDITUM

Pretium subnotationis an. MCMXXXIII est pro Italia libell. 15; pro Civitatibus Foederatis Americae septentrionalis et Canada doll. 3; pro ceteris nationibus summa italicas lib. 30 exaequias; *ante solvendum rectoque tramite mittendum* ad JOSEPHUM FORNARI doctorem, *Romam, 12, Via del Governo Vecchio, 96*.

DE I LATINITATIS CONVENTU ROMAE HABITO MEMORIAE

Suo tempore nunciavimus, italicum *Collegium ad studia romana provehenda* in conventu, qui tertio quoque anno fit proximeque in Urbe celebrabitur, peculiares disquisitiones constituisse de renovando apud omnes saltem viros doctos latinae linguae usu. Die vigesima prima mens. Aprilis appropinquate, Urbis Romae natali, in qua, faustis quidem auspiciis, conventus ipsius sessiones initium ducent, non erit profecto abs re primi de latinitate conventus memorias revocare, qui sollemniter in Capitolio, adstantibus Italico et Gallico studiorum administris legatisque ex universo orbe missis, inauguratus, argumentum, quod nunc in disceptationem reddit, longe lateque pertrahavit.

Eventus memorabilis die xvi mens. Aprilis anni MCMIII factus est. Coetui praeerat vir excellentissimus Angelus De Gubernatis, romani athenaei humaniorum litterarum doctor ac totius conventus auctor in pigerque instructor; alteri a Praeside

erant Angelus Valdarnini, in Bononiensi athenaeo philosophiae magister, et Iacobus Tasset, Gallus; a secretis sedebat doctor Iosephus Fornari ille, qui tum in *Vox Urbis* latino commentario primas agebat; nunc autem *Almam Romam* hanc moderatur.

Illustris vir De Gubernatis luculenter et eleganter duplum illius sessionis finem in aditiali oratione sua exposuit, alterum nempe ut latinus sermo inter orbis civitates communis restitueretur, alterum ut Romae latinitati ephebeum adstrueretur.

Circa primum quinque oratores indicat de re loquuturos: prior I. Tasset universale argumentum attinget; hoc est «de ratione, qua hodiernae europaeae et ceterae universarum gentium res latine dici, aut significari possint». Valdarninus quaestio- nis partem, quae doctrinam respicit, enucleabit; nobilis vir dynasta Guillibert circa philologiam argumentum rei ventilabit. De ratione docendi in scholis, quam «dida dicam» vocant, illustris vir a Spoletino

lyceo Neno Simonettius dicet; Iosephus denique Fornarius exponet quae de re Romae iam inita sunt, praesertim per *Vox Urbis* commentarium. Generalis disceptatio inde sequetur. Alteram ipse quaestione Angelus De Gubernatis agitabit, absente excellentissimo viro Henrico Moreno, Argentinae Reipublicae in Urbe legato, quocum una et ipse proposuit.

Hisce praemissis, uti sententiam dicat suam hortatur Tassetium, qui verbis hisce latine orsus est:

«Sermone mundano intermedio, Quirites, non sola europeae culturae recentiora, sed universa cunctarum gentium temperamentumque dicenda, nemo inficias eat. Nam si secus esset, quo potiore alio sermone nostri interpretes orientalia vetera et hodierna scribentes aut orantes, redderent? Et ipsi Asiani, Indi, Seres, Arabes, Iaponi, nobiscum et inter se conversantes, sermone alio potiore uti deberent. Tunc duo essent sermones intermedii; alter doctorum Latinorum, alter ceterorum hominum, doctorum vel indoctorum, nostri similium vel dissimilium. Verum enim, Quirites, alter omnium, mundanus merito intermediusque diceretur; paucorum alter, omnino mundanus non esset. Ergo universa, qui latinum sermonem eligunt, universis latine dicere vel significare, cogente necessitate, debent.

Quae quum ita sint, modum, quo innumeras illas sexcentarum gentium notiones et cogitationes, unius sermonis modico verborum numero — quae memoria comode tenenda sint — exprimantur, diligenter commentandum esse censeo. Nam diversi sunt, apud diversas gentes, sensus animi et alia propriis verbis exprimunt alii sermones. Quae si totidem vocabulis reddenda essent, is sermo, qui sexcentorum copias in unum converteret, omnes illos sensus denis centenis dictionum milibus exprimeret. Id factum volo; at quis erit tanti sermonis gnarus? Picus nimirum

de Mirandula! Nos vero rarissimos neglegimus. Omnes enim, nostra tempestate, frequentes cum advenis, et in patria, convenimus, litterisque eorum respondemus. Constat ergo, omnes sensus omnium sermonum verbis unius dici non posse; et ideo meliores paucos esse eligendos.

Universas itaque notiones, qui ab universis intelligi velint, in ordines disponunt naturales, ut plane, quae generales sint, quae speciales, quae singulares, discernant. Tunc omnia rerum magnarum genera, quia diuturna, si non aeterna, perstant, veteribus esse cognita, et a summis scriptoribus latinis, electis singulis verbis, dicta optime vident. Quis enim «electridem», quam nuperi dixerunt, vim negat esse magneticam simulatque fulguralem? Quae clarius et aptius a fulgere insigni, quam ab ignobili electro, sermone latino vocetur. Nam si candentia caelestia, non secus ac pruna foci, natura dicuntur ignes; ita quae tonant inter nubes, et quae crepitant ad digitum, pariter sunt fulgura. Efficient ergo Marconii nostri fulgurales, filo aut sine filo, significaciones, cursus, colloquitiones, virium deductiones; agant vehicula compitalia, et naviculas in aere cumulatis viribus volucres: ea ciceronianis caesarianisque verbis facilime dicuntur. Illa autem forsitan secreta, Tusci sapientes ac Numa, ne nocerent vulgo et corruptis saeculis, librorum fulguralium obscuris sententiis condiderunt?

Novas autem rerum species, non secus ac veteres, binarum plerumque vocum coniunctione exprimuntur. Quod suo verbo dicere non potes, id alia tamen ratione significare utique debes. Sicut enim convenientibus duobus lineis punctum infigitur, ita totidem vocabulis definitur lucida notio. Sic *navis loricata*, *navis aëria*, *galerus turritus*, *telum igneum*, *palla iaponica*. Quin etiam singularia innumera, ad tempus surgentia cadentiaque, quod evanida fluunt, adfixam, extra sermonem,

tamquam pittacia lagena, notam peregrinam patiuntur. Cur non *petasus Bolivar*, *casens Gorgonzola*, garum *caviar*, saltatio *polka* dicerentur? Res enim sua nomina, praenomina et cognomina habent. Nomina, quae genera, praenomina, quae species indicant, latina semper esse decet; cognomina vero, quia minoris momenti et extra sermonem, licet esse barbara.

Itaque si illud armorum omne genus, quibus tela mittantur, ballista, ut plerisque videtur, dici potest, maiorum species ballistarum: montanae, campestres, obsidionales, castellanae, navales, rorariae — sunt enim leves, ut rorarii, missilia crebra iacentes —; et minoris formae, quae a singulis tenentur: equestres, pugillares, venaticae; omnes conjunctis verbis enuntiari debent. At figurae singularis ballistae *hammerless* pugillares, aut navales *revolver*, rorariae *Nordenfeld*, adiectis notis quibusdam barbaris, non vitiant sermonem. Quae via non est in sermone latino nova, sed physicis, inanima, fossilia, gigantia, bestias in ordines disponentibus, iamdudum trita et usu comprobata. Quare ad omnes merces notandas optime valeat, necesse est. Itaque sermo latinus non cauponae minus quam doctori esse potest utilis.

Is nicotianam tabernam ingreditur. Sunt h̄c omnia nicotiana: nicotianus institor, nicotianae fistulae (fictiles, ligneae, electrinae), nicotiana volumina, pretio, origine, magnitudine dissimilia: *Havana*, *Bastos*, *Caporal*; nicotianus pulvis, nicotiana offa, charta, pixis; odor item nicotianus. Sermo dives nimirum foret, qui nicotianum odorem nomine donaret! Carent nominibus odor, fumus nicotiani: cur ergo fistulae, voluminis, institoris desideramus nomina? Repudianda igitur, quae facile fingi possint, supervacanea vocabula: *tabacopola*, *tabacopolium*, *tabacotheca*, *tabacocharta*, *fumisugus*, *fumibulum*, et cetera.

Sermonem latinum ad omnes usus convenire, satis demonstratum puto.

Hunc imo aureum et purum prae certis potiorem censeo, quod in eo sit unitas, simplicitas, brevitas, lucidus ordo, proprietas et electio verborum, quibus notiones potissimum notantur generales. Nam vocabula, quae minoris significationis sunt, ad meliora retinenda, boni oratores semper abiecerunt. Qua proiecta latinitate hodierni scriptores uti debeant, libro, cui *Lollius* nomen, Petrus Angelinius sagaciter ostendit. Modus optime et latine dicens Ciceronis, Caesaris, Sallustii est; quorum exempla qui fuerit imitatus, apte singula, clara generum significatione, dicit. Illos igitur duces scribendo sequamur et enuntiando, ne cum litteris discrepent voces. Sermo latinus docendi ratione vivat oportet, et fabris, mercatoribus discipulisque proletariis habilis fiat. Namque eo res latinae devenerit, Quirites, ut cunctis, aut inutilis, pereat necesse est, aut utilis per omnes terras et saecula floreat. Quidquid denique humanioris est culturae, id nostrum est, Quirites, romanum est».

Sequitus est italicice Valdarninius. Qui primum exposuit firmavitque, sententiam constituendi linguam omnibus eruditis communem non esse recentem; at quod prius ad commodum quaerebatur, nunc ex necessitate quaerendum esse tum circa ipsa praecepta de liberorum educatione composita. Hic enim non aequo videt animo, mentes adolescentulorum, oppresas multiplici sarcina disciplinarum, singulis hisce pares esse non posse; inde non modo damna et incommoda, sed vel maleficia cultis gentibus provenire; propterea institutionem coerceri debere ad nativae linguae magisterium una cum alterius, quae communis omnibus fiat; ceteris, prouti quisque optaverit, non exceptis, prius duas illae necessariae impenrentur.

Nonnulla tentata ad hoc sunt, quibus magis magisque ostenditur necessitas quantocius inferendi sermonem communem omnibus, et commutandi, hoc illato, scholiarum ordinem, quem nunc habemus.

Tum de illo agit idiomate, quod *Vola-pük* vocant, tum de alio, quod *Esperanto*; ostenditque novam quamlibet linguam artificio, non natura satagente conditam, ad omnia pertinere non posse. Vivas autem, quae nunc sunt, linguas iure omnes legati gentium, qui ad hoc Lutetiam Parisiorum anno MDCCC convenerunt, reprobare voluere, nec earum quamlibet inducendam, tamquam communem, — *internationalem* dicunt, — optime iudicarunt, ne aemulatio fieret inter civitates, ne illa superbiret, cuius electus esset sermo; illae autem, quarum sermo esset reprobatus, minoris haberi viderentur. At praesertim omnibus repudiatis, unica apparet latina lingua numeris omnibus praedita, maximo olim in usu, nunc ad neminem pertinens et communis tamen omnibus, qua fortissimorum virorum educata mens fuit, nutritaque fuerunt ingenia populi late principis, cui nihil quod deliciatum, nihil quod grave, nihil quod suave, nihil quod austерum defuit unquam in patriis, in plebe; cuius usus tam late patuit quam romanum imperium; quam catholica ecclesia in omni regione orbis terrarum nunc etiam retinet; quae denique lingua idoneum instrumentum habita est Romanae indolis et urbanitatis.

Quinimo ferme ad nostros usque dies latina lingua colloquiis eruditorum semper inserviit, et adhuc quamp'ures nonnullarum gentium docti viri illa praesertim utuntur, atque ita vigentibus populis non minus ac adolescentibus idonea fuit, nec minus antiquis se praestitit hodierna populis omnibus. Denique tum in civili vita et in usu rerum gerendarum privata, tum in umbratili speculationis ac doctrinae, semper maximam, semper sibi parem se

gessit, omnia explens, omnibus aequa. His de caussis p[ro]ae omnibus anteferenda videtur, optandumque ut penes omnes, sicuti olim fuit, redeat universalis et communis lingua saltem ad eruditos.

H[oc] autem enucleavit, qua latinus sermo ratione usus sit, quomodo sufficiens fuerit ad ea omnia exprimenda, quae recentis non minus quam vetus conditio in doctrinas ingesserant, commemoratis praesertim scriptis Rogerii Baconis, Petrarcae, Aligherii, Andreae Cesalpini, Telesii, Francisci Baconis, Wilhelmi Gilbert, Cartesii, Galilei, Alberici Gentilis, Hugonis Grotii, Malpighii, Morgagnii, Leibnitii, Newtoni, donec nostros attigit annos mirabili felicitate et facundia.

Post haec, tria illa obsoleta refutavit, quae adversus latinum sermonem, ne communis gentibus reviviscat, obiiciuntur. Haec sunt: I quod lingua grammaticalibus legibus ardua sit tum in morphologia, tum in syntaxi; II quod hodiernis novis rebus significandis inepta sit quippe demorta; III denique, et eadem de causa, quod conditionibus hodiernae vitae usibusque prorsus inepta.

Quibus subratis ac dimotis: — «Quandonam, — inquit, — et quomodo titanicum hoc opus absolvetur, ita ut sermo latinus, universalis redeat et revirescat, nosque et oblectet et soletur?... — Quando, — respondet, — et quoties tres vel quatuor civitates, ex America et Europa, constituant in scholis singulis suis, quae mediae vocantur, duas tantum docendas esse linguas: regionis propriam, et latinam. Ceterarum studia linguarum delegentur ad eos, sicuti nunc fit, qui suadente ingenio, illis addicere se cupiant, et in disciplinas peculiares incumbunt. Tempus et exemplum reliqua non confient modo, sed perficient et coronabunt. At interea, ut gradatim latina lingua accedat quasi auxiliatrix et socia cuiusvis idiomaticis recentioris a latino derivati aut externi, aut alieni cuiuslibet,

ut lingua nationibus omnibus communis erumpat, necessum est:

I. In civitatibus, quae de stirpe latina sunt, praecipere ut scholae mediae latino sermoni dent operam; quae autem ab ortu ac progenie latina non sunt cultumque tamen et humanitatem servant, nostris inclinatae precibus studium latinitatis iisdem in scholis mediis et servent et honore prosequantur, si teneant; si caruerint, includant.

II. Hisce in scholis assuescant adolescentes latinis colloquiis, prout pluribus in ludis fit, non sine lucro magno, circa nonnullas vivas linguas externas, quae non minus pracepto grammaticali quam consuetudine sermonis traduntur. Quo facilius id efficiatur, promptuaria quaedam communium vocum, quae magis in more quotidiano et ferme domestico sint, conscribantur, edantur, et phrases quaedam ad elegantiam addantur.

III. Siquae ephemeredes latine scribantur, edantur, tum in Italia, tum apud exteriores nationes, favore, gratia cumulentur, ornentur.

IV. Consentientibus nationibus, quae «Academiarum» acta referunt, vel doctorum virorum conventuum, latine apud civitates omnes exarentur.

V. Romae constituatur Latinum Ephemerum ingens, cuius pateant fores adolescentibus tam nostratis Latinis, quam alienigenis, ubi et instituantur et alantur; in ipso autem singula quotidianae vitae nonnisi latine exprimantur; brevi, semper ibi omnes latine loquantur».

Haec summa orationis fulgidissimae, de qua Praeses praecipuum sibi tulit gratulari oratori felicissimo, et agere gratias quia mirabiliter consenserat de Collegio illo Latino instituendo in hac Urbe omnibus communi adolescentulis. Cuius quidem, quoniam incidit sermo, opportunum ducit, quasi summas quasdam describere

lineas, et coetus universi flagitare sententiam, qua et probent et decernant ut sit.

«Collegium hoc *internationale* Latinum Romae erigendum, — vir clarissimus addidit, — tum disciplinas omnes optimas artesque excolet, tum omnia, quae ad iustitiam, ad humanitatem, ad urbanitatem provehendas amplificandasque pertinent; praesertim intendet ad filios roborandos nostros, progeniemque ex istis venturam, ut viri sint saeculo suo pares, iisque imbuantur praecepsis atque instituantur, quibus late effulgeat altiusque emineat quidquid latina urbanitas et sapientia et scientia ferunt. Quae ibi adolescentes discent, eos ad vitae dignitatem decusque induendum ita propellent, ut novis temporibus perpetua causa moralis et civilis progressus, et perfectionis non modo sint sibi ipsi futuri, sed etiam apud eos quibuscum agent et vivent».

Unanimi plausu et publico suffragia erectioni Collegii huius latini conferuntur,

Post haec, ad ea redit disceptatio, quae diei primum argumentum erant.

Clarissimus vir dynasta Guillibert et sua et illustris doctoris Charpin, qui ab Aquis Sextiis erat, auctoritate, gallice loquutus, orationem edidit vehementem, floridissimam, quam latinam linguam asseruit communem habendam omnibus, qui philologiae operam navabant.

Hunc sequutus est clarissimus vir Neno Simonetti, e Spoleto regio lyceo, qui, haec argumentose ferebat: — Quoniam conventus huius nostri maximum est latentes in latinitate vires iterum excitare et dormitantes virtutes expergefacer, quotquot pristinae dignitati inserviunt collatis sententiis, et auctoritatibus ea praetereuntes, quae exigua et miserrima sunt inter compedes grammaticalium academicarum, ad altiora intendant mentes oculosque convertant, quibus restituatur antiqua cele-

berrimae gentis indoles, et hodiernis moribus, ingeniosis addita reviviscat. Atque haec animorum vita priscom sponte aletur et crescat in scholis, si tamen hae sint non carceres, ubi superciliosi, tristes pedagogi taedio animas crucient, sed iucundus, laetusque quotidianus conventus, quibus auctoritate scriptorum, qui summi in latinis rebus et fuerunt et sunt, in veritatis et magnificentiae inquisitionem opere mutuo assuescant. Latina indoles revirescit et quodammodo resurgit in studio, analogiis et comparationibus litterarum et conditionum idoneis. Vel in primordiis grammaticalibus pars excitationis et resurrectionis huiusmodi puer est, si morphologia, syntaxis ipsa ostendantur in arcanis et penetralibus, non quasi quid arbitarium, et pro libitu dicentium inventae, demortua ossa veteris ac demortuae gentis, sed quasi speculum necessarium et naturale, sed quasi vis quaedam ab indole ipsa et ingenio erumpens ac defluens, ex qua, veluti ex pellucidis undis, tota emergat pulcritudo animae mentisque latinae. Si Carduccio morem geramus, litterae sunt quaedam emanatio spiritualis, quaedam uniuscuiusque irradiatio populi. Hinc non exsangue, non tenue, non gelidum litterarum studium illarum, sed fervens ac serena simul consideratio conditionum omnium, in quibus exstiterunt, modo gaudio, modo laetitia, modo spe, modo sollicitudinibus affectae, prout aetas, prout civilium temporum vices, et consuetudo iubebant; haec, inquam, sint, haec perpendantur, inquirantur; et academicae illae hypercriticae, et rhetorum insanientium crepundia respuantur, repudientur. Qui ea scripserunt diligentur; dilectio haec reliqua ostendet.

Sed huiusmodi, et ritu hoc incepta lectio, varia sit, et abundans. Latina indoles non illo, aut illo tantum scriptore continetur, sed multiplex, multiformalis est, sed ea est, quae (velim ab omnibus) sit saltem

a plurimis) perfectis exsurgat, quae se- riem temporum, non tempus det, saecula non annos. Idque grave huius aetatis cri- men est, quae latinos auctores ad unum et alterum reducit; felix, eruditissimus, qui viginti paginas discipulus in decem diver- sis perlegerit auctoribus! Nemo asserat plura omnem ferme occupare animum, absorbere mentem. Breves horae numquid Deus Terminus sunt, qui dimoveri loco non sinat? Recta ratio superfluis discipli- nis detrahatur, necessaria Latinis tribuat. Ecquis vetet e plurimis optima congerere, suum cuique locum constituere, ita insti- tuere ut horis datis conveniens et aequa sit institutio; ita disponere ut adolescens de cognito, et iure, non de ignoto, nec temere iudicet?

Simonettius finem facit asserens haec se, et sua et aliorum auctoritate dixisse, ut coetus de iis iudicet, subiicianturque oculis et menti clarissimorum virorum, qui stu- diis moderandis et alendis praesunt, ut qui nova hac ratione in latinorum incubuerit ingenium indolemque priscom, melius, quae late Regis populi fuerunt, agnoscant, cuius nos, etsi diversis regionibus et civi- tatis orti, et gloriam sentimus animo, et superbia tantae originis mulcemur, nec patiemur unquam vocari *tantorum degeneres filii maiorum*.

Subinde Fornarius latine suo munere functus est, orationem concludens senten- tiā invocando iisdem conceptam verbis, quae Felix Ramorinus, doctor latinis litteris tradendis in athenaeo Florentino, qui sui procurationem apud eos qui conventui adessent ipsi Fornario dederat, iam ante edixerat: « Haec formula nostra sit: latinus sermo doctrinarum omnium et disciplina- rum communis est habendum ».

Perpensis igitur omnibus, quae pro re sunt, ab oratoribus, coetus Praeses cuique dicendi potestatem fecit ut libere, siqua contra essent, exprimeret.

Prior eruditus vir, e gallico « Instituto » Derenbourg anticipet se de speratis fate- tur ea potissimum de causa, quia sermo latinus, cui communis linguae nunc munus tribuitur, paucorum in usu tantummodo vivit, hunc pauci noscunt, huius in studium non frequentes incumbunt. Quo quidem conatu incassum eunte, magna inde detrimenta et huius linguae decus acciperet, et maxima fortassis inde gallicus sermo referret, qui regionibus nonnullis certe, nonnullis ferme communis habetur; itaque fiet ut latinae gentes, — nec enim gallica alia est, — dum latino meliora quaerunt, instar Aesopiani canis, bona gallico amittant. Insuper graviter obstat diversa apud singulos populos latini sermonis pronunciatio, qua aliud aliis latinum penitus videtur eloquium.

Consentiant auctoritatemque dicentis augent doctores Ilie Gherghel ac Terrier, qui alacriter gallico idiomati laudem lin- guae communis « diplomaticae », ut aiunt, vindicat. Obiicientibus valida reddunt e contra erudit viri Bonafous, Tasset, Val- darmini et nobilis Guillibert; ac post eos Angelus De Gubernatis, affirmans argumen- tum, quo maxime contra latinitatem pugnatur, mirabiliter in obiicientes retor- queri; nova enim et vehementior ingruet cura latinitatis provehendae si, quod tamen negari etiam potest, et parum et a paucis colatur celeberrimus iste sermo, unde in universum terrarum orbem lux tanta pro- cessit. Circa diversitatem pronunciationis vero, notavit ex hac minime facienda infir- mari, quem iam olim talis fuisse, ita ut sermo vulgaris valde a patricio differret, itemque provinciarum sermo a sermone principis Urbis; idque non minus nunc esse in linguis, quae usui sunt viventibus populis. Hae enim non modo a regione et regione, sed vel a pago et pago inter se differunt, quamvis eadem sub civitate apppellentur. Quum igitur minime in prisca Roma, minime in hodiernis gentibus id

officiat, non satis appetet qua de causa tanti faciendum sit argumentum, contra quod et vetus aetas et hodierna testantur. De iis autem, quae timenda putantur ne latinus sermo locum gallici sermonis occupe in colloquiis, sive etiam in scriptis vi- rorum, quibus regendarum cura rerum publicarum est, haec remota nimium a nobis sunt, neque brevi certe futura. Quod si sermo latinus in eam apud civitatum rectores redierit sedem, quam diu occupavit, melius erit gallicae dignitati cessisse locum materno sermoni latino, quam exte- rnae gentis cuiusvis. « Ceterum, — addi- dit illustris vir, — futura relinquens geni- bus imposita Iovis, magnum erit mihi, si duo concedantur, pro quibus rogo: I^o ut, quae doctorum virorum coetus, academiae in acta sua deferant, latine scribantur; II° ut promptuarium latinarum vocum, quae satis hodiernis sint rebus, adstruatur».

At Fornario haec non videntur sufficere, neque parvo contentum fore se profitetur. Duo haec sancienda sunt, sed postquam tamen praecipua sententia sarta tectaque habeatur, sine qua duo superiora illa esse non possunt. Adversus hanc ambiguitate potius, quam vera causa se muniunt, quot-quot se confitentur nutantes, anticipes et incertos. Absit (et operaे pretium estaerte fateri), quod bono sermonis latini excidium aliarum linguarum quis intelligat et mo- liatur. Ecquis enim ita amens sit, ut la- benti fluvio procedentium naturali neces- sitate rerum obsistere posse cogitet, ac de- currentem amnem manibus tentet conti- nere? Et quo animo ipse, qui loquitur, orator ad internectionem patrii sermonis sui suavissimi, ad exterminium italicae lin- guae contendat, aliosque ad hanc excinden- dam *ostracismo* vocet? « Nos, — inquit, — restauratione latinitatis honorem decusque addimus linguis, quae latinitate proce- sse- runt; nos non abrumpimus, sed iter ster- nimus viantibus in meliora populis et ma- gna cum laude procedentibus ». Atque hic,

iuventute afflatus, in lyricum quoddam erumpit soluta oratione concinnum, quo humanitati, cultui civili et progressui gentium, non minus quam ipse, auditores abripiuntur in conclamaciones et in sententiam hanc statuendam, quae bona, fausta, felix civitatis latina ab origine ceterisque omnibus sit cessura.

Sententia constituta est huiusmodi:

Latinorum conventus Romae die XVI mensis Aprilis an. MDCCCCIII primum congregatus vehementer exoptat et poscit:

1) *ut sermo latinus inter gentes universas communis habeatur et adhibetur ad humanitatis commercium fovendum, augendum, tenendum;*

2) *ut collegia coetusque doctorum acta sua, compendio saltem, latine patefaciant;*

3) *ut universi discipuli sermonem latinum ad colloquia advenarum, peregrinorumque conversationem, interrogantium, vel sciscitantium, in ludis etiam primariis discant;*

4) *ut ad hoc propositum faciliter assequendum libelli de rebus quotidiani usus a peritis pura latinitate lucidi terisque scribantur.*

Haec in primo illo latinitatis conventu; quibus neci posse, imo debere putamus alterius huius labores.

ALMA ROMA

DE LATINI SERMONIS ELEGANTIA¹

De coniunctivo.

Congiunctivus usurpatur 1°) vel *absolute*, i. e. quum non dependeat ab ulla propositione primaria; 2°) vel *dependenter* ab aliqua propositione primaria.

¹ Cfr. fasc. sup.

§ 1. - *Coniunctivus absolutus*

Quatuor¹ sunt rationes usurpandi coniunctivum absolute, quos grammatici vocarunt modos aut diversos sensus coniunctivi: sensus *potentialis*, *optativus*, *concessivus* et *conditionalis*.

I. - Coniunctivus *potentialis* nude ac simpliciter exprimit actionem fieri posse;² v. g.:

¹ Congiunctivus dependens ab aliqua particula semper significatione sua referri potest ad unum ex his quatuor modis.

² a) Quae significatio est vel propria coniunctivi. Coniunctivus enim generatim exprimit actionem, in una e tribus temporis partibus, posse existere; sive, ut ita dicam, possibilitatem actionis enuntiat. Sic, quum dico: *timeo ne legat*, legendi actionem conspicio ut talem quae exsistere possit; sed non affirmo eius existentiam. Quum dico: *Si multum legeres*, *doctus evaderes*, pariter actiones legendi et evadendi doctus non existunt nisi in meo conceptu, quo eas posse exsistere intelligo et enuncio.

b) Modus *potentialis* est vel *praesentis* vel *praeteriti*. Prior usurpatur, si de praesenti agitur; posterior, si de praeterito; v. g.: Si a corona relictus sim, non queam dicere (Cic., *Brutus*, 52, 192). — Magnitudo animi, remota a communitate coniunctioneque humana, feritas sit quaedam et immanitas (Cic., *De Off.*, I, 43, 157) — *Scriberem plura* — Omnes quos cognoverim — Maluisse abesse.

N.B. — Prior tamen loco posterioris interdum usurpatur; v. g.: Comprehendi iussit. Quis non pertinet? (Cic., *De Supplic.*, 6, 14).

c) Praesens et perfectum coniunctivi *potentialis* exprimit id quod fieri potest, potuit aut poterit; imperfectum et plusquamperfectum quod fieri non potest aut non potuit; v. g.: Ubi istum invenias qui honorem amici anteponat suo? (Cic., *De Am.*, 17, 64). — Incidit igitur eos qui audiunt. Quid? Ille incendat? (Cic., *De Fin.*, IV, 3, 7). — Ego te videre noluerim? (Cic., *Ad Quint. fratrem*, I, 3, 1). — Sextilius factum negabat. Poterat autem impune: quis enim redargueret? (Cic., *De Fin.*, II, 17, 55).

d) Modus *potentialis* in *praesente* et *perfecto* coniunctivi plerumque non est nisi mitigatus quidam modus exprimendi *praesens* aut *futurum* indicativi, et quod sensum cum eo congruit. Interrogatio autem, si adest, per negationem solvit; v. g.: Quis dubitet quin in virtute divitiae sint? (Cic., *Parad.*, 6). — Mirer, si vana vestra ad plebem auctoritas est? (Tit. *Liv.*, III, 21). — Non facile quem dixerim plus

Quis sapiens bono *confidat* (= potest confidere) fragili? (Senec.).

Dies *deficiat*, si velim numerare quibus bonis male evenierit, nec minus si commorem quibus improbis optime (Cic., *De Natura deor.*, 3, 32).

Quid *facerem*? Neque servitio me exire licebat, nec tam praesentes alibi cognoscere divos (Verg., *Eclog.*, 1).

Haud *negaverim* suspectam vobis esse punicam fidem (Tit. *Liv.*, XXX, 30).

II. - Coniunctivus *optativus* optat ut actio exsistat.¹

Valeant cives mei! (Cic., *Pro Mil.*, 34, 93).

Seru in caelum *redeas* (Hor., *Od.*, 1, 2).

Omnia di facerent essent communia nobis! (Ov., *Metam.*, 9).

studii adhibuisse (Cic., *Brutus*, 41, 151). — In iussu tuo, imperator, extra ordinem nunquam pugnauerim (Tit. *Liv.*, VII, 10). — Claros nomine sapientiae viros nemo dubitaverit studiosos musices fuisse (Quint., I, 11). — Hoc sine ulla dubitatione confirmaverim (Cic., *Brutus*, 6). — Sic dicimus: Forsitan queraris — Forsitan quis dixerit — Sic velim existimes — Nemo istud tibi concedat — Quibus hoc credat? etc.

N.B. — In his perfectum coniunctivi considerari debet ut positum pro praesente, eadem ratione qua futurum exactum interdum ponitur pro simplice (Cf. ALMA ROMA, *De temporibus verborum*, VIII: *De usu temporum*, ann. 1932, p. 187, Nota).

¹ a) Praesens et perfectum coniunctivi significant id quod in optatis est posse aut potuisse exsistere (optativus realis); v. g.: Di tibi dent quacumque optes! (Plaut., *Asin.*, 46). — Hac Troiana tenus fuerit fortuna secuta! (Verg., *Aen.*, VI, 62).

Imperfectum autem et plusquamperfectum significant exsistere non posse aut non potuisse (optativus unrealis); v. g.: Urbis periculo commoverentur! (Cic., *Pro Sest.*, 24, 54). — Patetur! (Ter., *Heaut.*, 202).

b) Modus *optativus* non raro sibi praepositum habet unam ex optandi particulis *utinam*, *modi*, *osi*; et, accidente negatione, « *utinam ne* » vel « *ne* » simpliciter, frequentius quam « *utinam non* ». — Exercitando autem solum usurpatur « *ne* »; v. g.: *Utinam ea res ei voluptati sit!* (Cic., *Ad Fam.*, XIV, 1). — Modo valeres! (Cic., *Ad Attic.*, XI, 23, 1). — O mihi praeteritos referat si Iuppiter annos (Verg., *Aen.*, VIII, 560) — Illud *utinam ne* vere scriberem (Cic., *Ad Fam.*, V, 17). — *Utinamque non* peiora vincant (Quint., *Inst. orat.*, IX, 3, 1). — *Ne* sim salvus, si aliter scribo ac sentio (Cic.). — *Ne* poposcisses! (Cic., *Ad Attic.*, VI, 1, 3).

III. - Coniunctivus *concessivus* concedit ut actio exsistat;¹ v. g.:

Rapiunt frumenta ex agris nostris! (Tit. *Liv.*, II, 34).

Ierit Ligarius ad bellum! (Cic., *Pro Ligari.*, 12).

Fuerint (Pompeiani) *cupidi, fuerint* pertinaces... etc.... (Cic., *Pro Ligari.*, 6).

IV. - Coniunctivus *conditionalis*, imperfecto aut plusquamperfecto coniunctivi significat actionem non posse exsistere, nisi posita quadam conditione;² v. g.:

Si defendere possem Volaterranos, nullum officium *praetermitterem* (Cic., *Ad Fam.*, XIII, 4).

Si meis laudibus obtemperasses, maximam laudem *adeptus es* (Cic., *Ad Fam.*, XVI, 22).

An iste unquam de se bonam spem *habuisset*, nisi de vobis malam opinionem animo imbibisset? (Cic., *Verr.*, Act. 1).

(Ad proximum numerum).
S. Leonardi in Helvetia.

I. Jss.

¹ Hic modus solum frequentatur in praesente et imperfecto.

² a) Modus *conditionalis* nunc *irrealis* a plerisque grammaticis nuncupatur.

b) Modus *conditionalis* legitur interdum sine apposita conditione. At ca nihilominus semper superpleri potest; v. g.: Non est ita. Nam et solitudinem *fugere* et socium studii *quaerere* (si esset ita) (Cic., *De Off.*, I, 44, 158). — *Credere* victos, (si nescires eos esse victores) (Tit. *Liv.*, II, 43). — Qui vidarent equum Troianum introductum, urbem captam *dicerent* (Cic., *Verr.*, IV, 23).

c) Imperfectum pro plusquamperfecto nonnunquam usurpatur; v. g.: *Fucrem* (= fecissem). At non vice-versa.

d) Plusquamperfectum indicativi locum quandoque tenet plusquamperfecti modi *conditionalis*, v. g.: *Perierat* (= periisset), si id contigisset.

e) Quam plusquamperfectum modi *conditionalis* a locutionibus pendet quae coniunctivum postulant, fere in participium futuri activi migrat cum « *fuerim* » aut « *fuissem* »; v. g.: Haud dubium est quin id *faturus fuerim* (= fecissem), si voluisse. — Apparuit quantam molem *excitatura fuisse* (= excitavisti) vera clades (Tit. *Liv.*).

IN CRUCEM VICTRICEM

CARMEN SAECULARE

VERTENTE UNDEVICESIMO ANNO CENTENARIO
AB REPARATA HOMINUM SALUTE

Regnavit a ligno Deus!

*Bis, Christe, denis brachia saeculis,
amantis instar, Golgota ab arduo
expandis, in signum levatus
conspicuum populis per orbem.*

*Olim pudendo gens tua, vocibus
Te vovit altis, perfida, funeri,
compendium terrae polique
dedecori dare certa nomen.*

*Molimen amens! Scilicet omnia,
(sic ante fatus) iugiter attrahis,
Iesu, tibi, et cursum vicesque
historiae moderaris, usque
victor cruenta solus ab Arbore.
Frusta tuorum sanguine martyrum,
ab plebe circenses petenti
romuleae maduere arenae.*

*Abrepta fluxu temporis, occidit
fortuna et ingens gloria Caesarum...*

*Crux dirutas propter columnas
ardua stat Capitoli in arce.*

*Dum barbarorum valla per Alpium
incumbit oras nimbus in italas,
desaevientes Ipsa turbas
excipit ad latices salutis*

atque efferata deterit indole.

*Exinde surgit gens nova, iureque,
o Christe, non armis, sed orbem
diceris edomuisse ligno.*

*Europa leges docta capessere
tuas, peritis splenduit artibus,
Turcasque ab Aegaeo minaces
continuit scythicis in arvis.*

*Osus cucullum, laxat at impius
in Te Lutherus frena licentiae,
ac rursus expavere gentes
barbariem rediisse terris.*

*Quid? Se Columbus, Te duce et auspice,
formidoloso creditit aequori,
immensa terrarum recludens,
regna Crucis nova mox futura.*

*Stant iussa, flecti nescia, Numinis,
nec saeculorum lapsus euntium,
nec turpis error, nec tumentes
solivagae rationis ausus,*

*non irae et astus imperitantium,
lateque bacchans saeva rebellio
fatale decussere Lignum,
continuis radians tropaeis.*

*Quin usque in illud, quidquid honestius
est stirpis Adae suspicit anxiū,
ceu mortis et vitae levamen,
praesidium columenque mundi.*

*Nendum residat, saevit at acrius
hostile saeculum, si queat inclita
vexilla disturbare Christi,
pollicitum meliora terris.*

*Heu, christiano sanguine Mexicum
passim rubescit! Plorat Iberia,
Sectae ob dolos votiva templa
sacrilegis populata dextris.*

*Quid quod negatur ius quoque civicum
Iesum professis, immiserabiles
quos cogit ultro discipulis
impietas dare terga claustris?*

*Exstincta caelo sidera, russica
lymphata garrit plebs operaria
rerum potita, ac paene abactum
aetherio solio Tonantem.*

*Inculta nutant corda! Quid ingruens
spectabit aetas? En agit invicem
gentes simultas, aemulatas
arma magis nocitura in hostes*

*immane quantum cudere. Ferreas
cerno carinas aequora scandere,
mersosque fluctu nare furtim
navifragos, nova monstra, lembos.*

*Sudo phaselus perstrepit aliger,
mox vastitatis nuncius urbibus,
seu grandinet sphaeras, crepentes
tela simul vapidumque virus,
seu dira mortis germina depluat.*

*Vocalis oris capsula bellicos
fervore cunctis adparatus
edocet, intereaque ineptos
miscet canores. Quaelibet aggredi
humana late gens fremit impotens,
frustra, genevensi, sequestro,
concilio recinente pacem.*

*Quis dissidentum denique stirpium
componet iras? quis minitantibus
obsistet armis? quaeve posthac
fata manent lacrimosa terras?
Utcumque fallax vertitur alea,
sepultra, fasti, saecula concinunt:
Stabit, fatiscentemque victrix
Crux iterum renovabit orbem!*

V. GENOVESI S. I.

EPISTOLARE SOCIORUM COMMERCII

De bellica machina « tank » iterum.

ANDREAS AVENARIUS S. V. D. EMMANUEL
JOVÉ C. M. F. s. d.

Tandem idoneam nactus occasionem respondendum duxeram litteris abs te ad me datis VII. kal. Nov. Qui ego, quum te interrogabam, quid *tank* esset, suspicarer paulo post *tancicam* spectaturum esse, *pugnam*? Sed tamen magnam habere mihi quidem videtur ea pugna utilitatem, nam quum calent studia, ulro subeuntia vocabula efficiunt, quo facilius nascatur planus ille vividusque, quem commentariis Latine

scriptis imprimis commendandum suscipimus, sermo. Fuerit non inutile imitari interdum Rupertum, fratrem meum, vigilem, qui, ubi dixerat, quod duriusculum sonuisse animadverteret, ridicule addere consueverat: « Weisst, dass ein Diskurs ist » hoc est: « At scin'hoc sermonis gratia dixi », « hoc dixi, ut procedat sermocinatio » — Sed vides crescere sermocinationem hance, quum negotia trudant negotia et pastoralibus auxiliis ferendis res adeo mihi redierit, ut ex hebdomadibus factae sint pentades, sabbatinis et dominicalibus horis collocatis in sacro, ut dixi, munere.

Iamvero accipe pugnae tancicæ arbitrum. Primum ipsa vox, quae est *tank*, vi et origine nequaquam refert illud bellicum monstrum; sed ita appellatur, quod sit simile cista ex ferreis factae laminis, in quam infundi solet aqua et oleum et benzinum, quae cista a Britannis *tank* dicitur. Quin nos, novo vocabulo, quum ex tali receptaculo alimentum subducimus dynamicis birotis nostris, eam actionem *tanken* dicimus! Usus efficit, ut, quoties insonuerit in rebus militaribus bellicisque *tank*, exemplo menti nostrae subciatur bellica illa machina formidolosa sagatis atque togatis. Nos, ut Latina proles, nomen quaerimus magis proprium. Hic autem confessus me non novisse, quod huic machinamento, et huic soli esset accommodatum nomen, adiuste. Antequam tu respondisti, Fornarius, quem inscitiae miserebat meae, quae olim ad rem ipse proposuerat in *Alma Roma*, misit, qua pro re Deus ei faveat! Tria vidi ab eo proposita vocabula: *castellum*, *helepolim*, *testudinem*; idonea, meo iudicio, singula, maxime testitudinem ab Vitruvio descriptam. Postea, quum tu *essedum* tetigisses, principio sperabam rem te tetigisse acu, gaudebamque. Nam obversabatur animo illa Gallorum perequitatio *essedarum* circumcursio. Sed quum Fornarianis litteris incitatus diligentius relegisset descriptionem Caesaris, etsi essedo relin-

quebantur, quae huic testudinum generi optime convenienter, tamen periniquum esse coepit, quod illa Gallorum vel Britanorum curricula iuncta equis ex ipsa pugna removebantur, haec « *tanca* » in medios hostes feruntur, sternendos terendosque. Nuper igitur in aprico sole iacentis animus in hac tancica re defixus investigare coepit vias nominis rectioris. In quaetum inlata cogitatio est, tibi mecum volebam communia. *Proeliaria curricula* inquam, si vocemus, ad verbum reddiderimus Germanorum *Kampfwagen*, sed aequi improprie. Si quid novandum est, haud scio an mechanica *tanci* ratio commodule significetur ab eo, qui vocet ea monstra bellica vel *discursoria*, vel *contribula*, vel *intertritoria* vel *obtritoria*, vel *circumcurricula*. Et quia Vitruvius describens testudines Fornario tamquam oculis subicere videtur recentem belli machinam, testudines certe appellabimus, sed aliquid tamen lucis videatur accedere, ubi ad testudinem apposuero epitheton, ut *tancam* sit *testudo discursoria*, vel *contritoria*, vel *intertritoria*, vel *obtritoria*, vel *demessoria*, vel *circumvaga*, vel, quoniam in ea sedetur, *insessoria*, quibus nonminibus feminini generis, etiam omissa testudine, vim substantivam tribui fas esse videtur.

In gentium bello Germani fabricaverunt *granata*, quorum diametrus vel dimetens esset centimetrum duorum et quadraginta, cui generi ab militibus *crassae Bertae* nomen statim inditum est. Sic ego, ratione simili, quum video admoveri intertritorium colossum, statim sociis Latine doctis significabo *assultare (aceum) busonem*; proinde caveant.

Haec igitur ego apricans. Video sane te subridere ineptias legentem amici, neque te ego vetuerim. — Quod reliquum est, tu diligenter cura valetudinem, qua nullum donum praeclararius in vita a Deo sit datum. Iterum atque iterum vale.

Kalendis Aprilibus MCMXXXIII.

COLLOQUIA LATINA

XVI.

Triclinium¹

ARISTIDES, LEONARDUS.

ARISTIDES — Quid tu tam sero surgis et quidem semisomnis?

LEONARDUS — Mirum est me esse toto die hoc experrectum; adeo heri edimus et bibimus.

ARIST. — Immo, ut appareat, devorasti, ingurgitasti, obruisti te epulis et vino. Sed ubinam onerasti celotem?

LEON. — Apud Guidonem in convivio.

ARIST. — Quin potius more graeco *symposion* vocaveris, quam latino verbo *convivium*?

LEON. — Bucca buccam impellebat, intiturai et condimenta villicabant atque instigabant desidentem stomachum, et appetitiam non patiebantur delassari.

ARIST. — Refer, quaeso, ordine omnia, ut vel auditione ipsa videar mihi interesse et quasi vobiscum potare, ut ille in caupona duos grandes panes comedit ad odo-rem perdicis assae, quo odore utebatur pro oxonio.

LEON. — Quis enarrabit omnia? Maius negotium id fuerit, quam vel emisse vel apparasse, vel, quod omnia superat, come- disse.

ARIST. — Assideamus in hoc saliceto ad crepidinem huius ripulae, et quando sumus otiosi, pro colloctione aliis de rebus utemur hac ipsa. Gramen erit nobis vice pulvinorum. Innitere hac ulmo.

LEON. — In herba? An non humor nocebit?

ARIST. — Quid? Insanis? Humor in ortu caniculae?

¹ Ex colloquiis IOANNIS LUDOVICI VIVES. — Passim retractavit hodiernisque moribus aptavit I. F.

LEON. — Antea recusabam, nunc animus prurit mihi recensere tibi plus quam postulas: de convivio solum quaerebas: accipies etiam de domino et de triclinio; rogas ut loquerer, efficiam ut mox paulo silentium roges, indices, imperes, ut tibicen qui ad canendum obolo conductitur, ad tacendum tribus.

ARIST. — Tu vero quantum libuerit, non eris molestus, quandoquidem in opaco loco consedimus, et orationem tuam carduelis illa vel adiuvabit, vel ad harmoniam moderabitur, ut orationem C. Gracchi servus fistulator.

LEON. — Quid isthuc est rei?

ARIST. — Postquam tu feceris narrandi finem, audies de Gracchis, de Graculis, et de Graeculis.

LEON. — Deambulabamus forte transverso foro ego et Theodorus nacti plusculum otii, quam solemus; adiunxit se nobis Guido. Is a nobis, post primas salutationes et blandum congressum, coepit vchementer contendere, ut postero die, qui suit hesternus, apud se essemus. Excusare nos primum, alias alia: ego autem vadimonium grave apud Praetorem. Sed ille, ut libenter ostentat suam magnificentiam, quasi de capite ageretur, orsus est accuratum sermonem. Quid multa? Addiximus ne molestus esse pergeret.

ARIST. — Scis quaenam fuerit causa convivii?

LEON. — Quae tandem, quaeso?

ARIST. — Est quidem ipse homo locplex, ornatus argento, veste, supellectile, sed emerat phialas argenteas tres deauratas, et pateras sex: perisset pretium, ni aliquot invitasset, quibus ostentaret, et alioquin eum ille existimat esse divitiarum fructum, habetque uxorem, a qua extimulatur ad profusionem, quam illa magnificantiam nuncupat.

LEON. — Heri ergo, sub meridiem, convenimus in eius triclinium.

ARIST. — Qualis erat coenatio?

LEON. — Hypaethra, in opaco frigore. Omnia optime apparata, ornata, exulta; nihil deerat ad elegantiam, splendorem, et lautitas. Sane primo ingressu exhilarati sunt omnium oculi et animi aspectu illo pulcherrimo atque amoenissimo. Erat abacus ingens, plenus bonis vasis materiae omnis, ex auro, argento, crystallo, vitro, ebore, murrhu: alia etiam vilioris materiae stannea, cornea, ossea, lignea, testacea, seu figlina, in quibus ars commendabat vilitatem substantiae; nam erant toreumata permulta, omnia expolita, extersa: fulgor penne perstringebat oculos. Illic vidisses duo magna malluvia argentea, oris deauratis; umbilicus erat aureus cum insignibus illius. Habet utrumque malluvium suum gutturi, quorum epistomium erat deauratum; stabat et alterum acquiminarium vitreum, fistula deaurata cum poliubro figlino, operis Veneti probe sandracato. Phialae omnis generis, et argenteae duae ad vinum generosissimum.

ARIST. — Ad usum meum ampullas vitreas malim, aut etiam testaceas.

LEON. — Quid facias? Ita est hominum ingenium: non tam in his quaeritur commoditas, quam opinio divitiarum.

ARIST. — Isti opulentissimi saepius videntur aliis tales, sibi inopes: ideo nullus finis praferendi et ingerendi oculis, praesertim qui nullam habent etiam bonam artem, qua fidant. Sed perge.

LEON. — Erat cymatium abaci tapete villoso tectum, de Turcia usque allato. Positae erant duae mensulae procul ab abaco cum quadris et orbibus argenteis: unicuique additum erat suum salinulum, cultellus, panis, et mantile. Sub abaco refrigeratorium, et oenophora grandia. Hic illic sedilia varia: sellae, bisellia, subsellia, et dominae sella plicatilis parata, visendi operis, cum pulvino serico et suppeditaneo.

ARIST. — Pone tandem mensam et explica mappam; nam mihi intestina prae fame rugiunt!...

LEON. - Erat mensa cibila ingens, segmentata operis tessellarii antiqui, quae Principis cuiusdam fuerat.

ARIST. - O mensa antiqua, quam dispari domino!

LEON. - Illam ipse emit in auctione satis magno pretio, solum quod illius fuisse, ut aliquid haberet Principis. Datur aqua lavandis manibus primum magnis recusationibus et invitationibus mutuis, et cedendo invicem. Idem factum est in concessu, quum quisque se inferiorem altero facret, illum extolleret comitate arrogantisima, quum unusquilibet potiorem se omnibus censeret. Sed dominus iure suo distribuit loca. Sacrata breviter et perfunctorie mensa, explicat quisque suum chiromaetrum, et iniicit super humerum sinistrum: hinc cultello repurgat panem, si quid non satis putabat a ministro purgatum; nam decrustatus erat appositus.

ARIST. - Sedebatis commode?

LEON. - Nunquam commodius.

ARIST. - Non potuistis male prandere; nam reliqua facile est colligere suppeditata fuisse redundanter.

LEON. - Imo tam copiose, ut nusquam verius copiam ipsam nocere! ...

SAPIENTUM PERVESTIGATIONES

A RADIOPHONICA VATICANA STATIONE LATINE VULGATAE

NOTAE.

DE « MICROUNDIS » IN COLLE VATICANO.

Die undecima superioris mensis Februarii in statione radiotelegraphica vaticana instauratus est novissimus complexus radiotelegraphicus per undas, quarum frequentia quingenta viginti sex millia milium cyclorum per secundum temporis attingit, et quarum longitudo ad quinquaginta septem centimetra computatur.

Systema ab ipso Marconi inductum est et a machinatore Mathieu curatum.

« Lampades oscillatrices », quae tum in sistema emittente tum in recipiente adhibentur, illius generis sunt, quae nomine *Barkhausen* designantur, in quibus frequentissimae oscillationes, in spatio quod circa cratem, inter laminam et filamentum intercedit, excitantur.

Ex triodis autem oscillationes inducuntur in circuitum bifilarem typi Lecher, et hinc ad aereum radians, fibula quadam metallica paucorum centimetrorum longitudinis constans.

Simili quodam modo etiam sistema recipiens constituitur.

Tum istud tum illud in foco speculi parabolici ponitur.

Stationes quae huiusmodi complexu polent, specula ex adverso tuntur, ita ut radii ex altero manantes ad horizontem procedant.

Quamvis huiusmodi sistema aliquot iam ab annis experimenti causa cognitum sit, nunquam tamen in praxi hue usque inductum fuerat, ita ut statio radio vaticana prima e tunica nunc exstet, quae microundis utatur.

Stationi in Colle Vaticano positae respondet simillima in Palatio Apostolico Castri Gandulphi, et propriae communicationes tum telegraphicae tum telephonicae fieri possunt. In telefonica modulatio undae portantis fit per variationem frequentiae.

Vis ab emittente elicita attingit plura decena wattorum.

Communicationes non inficiuntur nec staticis atmosphericis, nec inductionibus, et attenuationes, quae vulgo *fading* dicuntur, nesciunt.

Summus Pontifex Pius XI, qui Ipse huiusmodi instauracionis auctor fuit, voluit et praesens eam inaugurate, et systematis descriptionem ab ipso Marconio audire, et experimentis praeesse.

I. GIANFRANCESCHI.

AD SANITATEM TUENDAM

Aphorismi sive praecepta medendi generalia ex pluribus casibus particularibus abstracta, ex variis auctoribus collecta.¹

§ 500. - Lethargus a pulmone affecto provenire potest.

§ 501. - Verum illud comperit BALLONIUS: Qui a levi sudore somni sunt expertes, et rursum ardore febrili conflagrant, malum; nam qui bene iudicantur suaviter dormiunt.

§ 502. - Caloris revocatio et absentia, febris exacerbatio et sine causa manifesta remissio, solet esse frequens in febre tertianam referente continua. GALenus ait febres has diebus decretoriis deteriores fieri.

§ 503. - Vedit BALLONIUS mulieres aliquot et viros quibus familiaris renum dolor est gravis et pungens, qui saepe concurrunt de dolore lateris veluti si pleuritis aliqua costas occuparet, quum tamen nil sit tale.

§ 504. - Ait GALenus: Lac ubi cruditem in ventre patitur, in frigidiori acescit, in calidiori amarum, nidorosum efficitur. Item HIPPOCRATES asserit: Malum lac in acutis febribus et quibus biliosae sunt dejectiones.

§ 505. - Ait BALLONIUS: Et observavi, quod affirmare ausim, in fluoribus pessimis alvi, asinimum lac prescribi: repressa humorum malignitate, lactis bonitate alvus magno commodo substitut. Aliis quibus alvus adstricta, leve profluvius usu laetus contigit, et profuit. Hic observat STOLL: Quaeritur, in quibus alvi profluviis lac proposit? Quibusnam alvum mollet? Credo iis, qui intestinis resiccatis, fibrisque adstrictis donati sunt; his enim pars buty-

racea alvum modicum reddit. Subinde hydrogalia pree lacte conveniet, aut lac cum melle mixtum.

§ 506. - Ait GALenus (*De alimentis*, 3): Lac asinae raro in ventriculo cogitur: quod si lac et mel addatur, non fieri potest, ut ipsum in ventriculo coaguletur. Et addit STOLL: Modus adhibendi lac cum thea et melle plurimum arridet, coagulum autem praepeditur et sapidius, addito sale, redditur. Lac saccharatum adieci sale aequa convenit.

§ 507. - Ait CELSUS (Cap. 22, l. 3): In phthisi sicut in omnibus longis, difficilius febribus, lac dare commodum est.

§ 508. - Quidam aegrotabat dolore nephriticu acuto: vomitiones, urinae plenaria suppressio. In cadavere tamen solus ren sinister calculo obturatus inveniebatur.

§ 509. - Multi medici putabant, vitium in utroque rene haerere, aut in vesica ipsa, aut utrobique. Sed eos eventus fellit.

§ 510. - Temperamento bilioso praeditus, emaciatus, habet calidam hepatis intemperiem, ventremque adustum.

§ 511. - BALLONIUS observat fluxus hepaticos rarissime esse chronicos.

§ 512. - BALLONIUS ait: Calidas intemperies nunquam comitatur ciborum appetitus, sed ingens cibi fastidium, febris, vienosorum humorum vomitus. In intemperie frigida non dicitur appetitus, sed potius angetur desiderium cibi.

ANNALES

Ad pacem orbi universo comprandam.

Dum Societatis Nationum Supremum Concilium formulam ad concordiam program Boliviensi et Paraguaianae civitati suadet, ad controversiam dirimendam de

¹ Cfr. fasc. mens. Octobre MCMXXXII.

proprietate Chaco regionis; itemque Peruvianos Columbianosque ut a vi abstineant impellit, utque suis de finibus iudicium relinquant legato a Societate apud eos mitendo, Mac Donald, Anglici gubernii praeses, nova escogitata Concilio eidem sua patefecit de pactione ineunda circa discessum ab armis. Haec per annos quinque vigere deberet, intra quod tempus stabilis Coetus a Nationum Societate delectus in armorum per gradus procedentem reductio- nem intenderet, simulque quaestiones de re nondum solutas explanaret. Vix rogatione hac lata, Musolinus, Italorum administratorum primus, ipsum Mac Donald, eiusque collegam Simon, Romam invitat, ibique iis ampliora profert, consilia nempe ad maximarum quatuor occidentalium nationum (Angliae, Galliae, Germaniae et Italiae) sociam operam promovendam, per quam in pactione Kellog iamdiu inita, et in mutuis promissis nunquam ad vim consu- giendi, Europae non solum, sed orbi uni- verso diurnae pacis dies comparentur. Illis ipsis fere diebus Colman quoque De Kanya, novus exterarum rerum apud Hungaros minister, in Italiam venit, plura- que colloquia cum Musolinio habuit.

Oh! tandem aliquando sperare liceat, fore ut laudabilibus hisce incoepitis exitus optatissimus respondeat, nimiisque adhuc effusis incassum verbis facta succedant!

***

Teutonicae res.

In Austria gravis dissensio intercessit inter publicum legatorum Coetum legi- bus ferendis administratorumque Collegium, quod Reipublicae Praesidi, sua auctoritate, iura nonnulla transtulit atque tribuit, quae hucus Coetus ipsius fuerant.

Ex parte sua Hitlerus in Germania legem perfert, qua potestas omnis ad men- sem Martium usque anni MCMXXXVII Guber-

nio tribuatur, statimque per eam ad Com- munistarum factionem destruendam viri- liter procedit.

***

Civitatum Septentrionalis Ame- ricae Foederatarum novi Prae- sidis actiones.

Et Rooseveltus omnem sibi vindicat potestatem, quo oeconomicam rem in discrimen adductam restituat. Quod se nunciat praesertim aucta parsimonia in aerarii administratione et pecuniam mu- tuam accipiendo facturum. Quod ei bene- vertat.

***

Funera.

In Somaliae oppido, ab eo condito et nuncupato, die xviii huius mens. Martii, vita functus est Aloisius e Sabaudica regali gente princeps, Aprutiorum dux, vir magni ingenii et virtutis: altissimos Eliae, Ruwenzori, Karakorum montes, glacialis oceani maria ad polum prope, fluminis Uebi Scebeli aliaque Africana loca auda- citer exploravit, strenuus praetor navalis in bello extitit patriasque colonias assidue in pace coluit. Natus erat Madriti d. xxix mens. Ianuarii MDCCCLXXIII.

***

Sacri Iubilaei initium.

Dum scribimus, die i mens. Aprilis, Summus Ecclesiae Pontifex Pius XI Sacrum Iubilaeum, ad saecularia Dominicæ Redemptionis celebranda indictum, sol- lempli ritu inaugurator. Christus, qui Unus potest, in pace et ordinis tranquillitatem universum orbem Is constitut!

Non valde gaudere debemus quando laudamur, nec contristari quando vituperamur; quia nec de- pravare iniuriam, nec coronare potest laus.

S. AUGUSTIN. in Epist.

VARIA

Incendium Veneti navalis armamentarii.¹

Anno MDIX, Venetiis, claro ac sereno die, urbanis in navalibus, dum pulverem ad tormenta exercenda confectum, in arcu- las ligneas operae infarcient, ictu mallei favilla emicuit. Ea ingentem eius pulvleri acervum comprehendit, disiectisque im- mani cum fragore ac tonitru terraeque motu eius conclavis, in quo asservabantur, parietibus et tecto, ut lateres, tegulas, asseres, tignaque ipsa longo per aera tractu volantia ignis vis atque impetus in diversa tulerit, fumo et caligine urbem totam puncto temporis integens, civitatem perterrefcit; senatusque, qui habebatur, miraculo exter- ritus in forum frequens descendit. Eo igni et cadentibus passim iis, quae sublime- ierant, fragmentis, ex fabrûm collegio quamplurimi, magisterque ipse fabrûm et honesti homines aliquot interierunt: habita- que pro ostentu res fuit.

***

Pro iudicibus mensarum elegantibus.

ESCARUM PASCHALIUM ORDO:

Pileoli Bononienses in gallinaceo iure fluitantes.

Obsonia varia fricta.

Pipionum mattea.

Bracteae ex ovis.

Agnus assus cum acetariis.

Libum Paschale.

¹ Ex P. BEMBO.

* * *
locosa.

Tuccius ante horologium horam duode- cimam indicans:

— Unde sciam utrum dimidium diei referat, an noctis?

TUCCIU in schola.

MAGISTER. — Quo se contulerunt Noe filii, quum e paterna domo migrarunt?

TUCCIU. — Sem in Asiam, Iaphet in Europam, Cam autem in Africam.

— Atqui, in Americam?...

TUCCIU, post aliquam moram: — Christoporus Columbus!

***

Aenigmata.

I.

(vulgo *Rebus*)

DOMUS QUIES.

II.

Littera, de liquidis quae una est, pars prima;

[secunda]

Vox dubii. Ut, lector, nes praecipit ultima;

[totum]

Errans quod populus loca per deserta comedit.

Aenigmata in superiore fasciculo pro- posita his respondent: 1) *Sa-turnus*; 2) *Pel-lex*.

Libera a pittaciis responsa.

Cl. v. A. HAB... *Tirschenreuth*. — Moram doleo; ominor salvos ambos incolumesque ad exoptatum illum diem nos mansuros. Interim, non ego tuae, sed tu, hospitii gratia, ad Romanam pronunciationem te disponas! De ceteris plurimas tibi gratias ago.

Cl. v. I. TASS., *Tonnerre*. — Habeas et tu gratias amplissimas!

A SECRETIS.

DE ROBERTI SCOTTI

NAVARCHI ANGLI, ITINERE ANTARCTICO

[16]

Sed ad descendendum aptum non esse cognitum est postridie, III Nonas. Pervenit erat ad locum, unde promontorium Crozier distabat versus occidentem chilometris novem. Nihil hic postremis octo annis mutatum erat. Nam adhuc stabat, quem hic fixerant longius, et Wilson affirmabat magnae illius glaciei marginem adhuc ad eosdem atque tum promontorii scopulos desinere. Demittitur navigiolum in undas, quo Scottus paucis comitatus ad ipsum litus remigavit, ut de egrediendi facultate ex propinquuo cognosceret. Sed nulla ostensa est. Praeterlabantur lntre saxa promontorii, quae maiorem partem sunt tophus eruptivus inclusis magnis columnis basaltae. Sub quodam saxo imminentiore ceteris iocantur se profecto non diu victuros esse, si casu tantilla rupes resoluta daret ruinas. Et animo anxii ad navem conversi ducenta vel trecenta metra navigiolum suum propulerant, quum repente post terga eorum fit fragor et atra pulverum nubes prospectum aufert viris: nam illa ipsa rupes in mare deciderat. Neque ulla pars huius septemtrionalis littoris insulae Rossiae spem dabat commodioris egressus. Profecti igitur pridie Nonas superant promontorium Bird, incubationibus celebre pinguinorum, et glaciei flumen, et pervenient in canalem apertae aquae, in qua praetervehuntur littora rigentia glacie. Mirantibus atque gaudentibus in conspectum veniunt ad dextram montes iam pridem cogniti et e regione antarctica mons Discovery. Atque in libera aqua praetervolant promontorium Royds et promontorium Barne, et circumvecti insulam, inaccessibilem pauca chilometra versus antarctidem legerunt. Tum vero

advocato consilio ex multis locis idoneis hibernaculo elegerunt locum promontorii cuiusdam, cui «rapacium larorum» non en dare antehac consueverant. Nam ex loco vix unquam futurum esse videbatur, ut secernerentur a glacie Rossi, qua iter esset ad polum. Appulsa igitur navis est ad firmam glaciem, qua tegebatur sinus freti Murdonii anchorisque firmata. Scottus et Wilson et Evans per glaciem freti spatio chilometrum trium accesserunt ad promontorium, quod hic mutato nomine promontorium Evanum vocatum a Scotto est ex nomine comitis, qui se optimum praestitisset praefectum navis. Ipsa ora apertissima esse videbatur statio. Saxum erat arenaceus olivinus, et locus versus septemtrionem cum occidente compluribus tectus erat collibus. « Sic nobis », inquit Scottus, « post longam invidiam Fortuna mitis arrisit. Nacti hic sumus malaciam horarum viginti quattuor splendente usque sole, ut nobis in hic mundi regione esset iucundissimum. Hic calor solis permixtus huius caeli frigoribus robur afferre videatur corporibus, et purpurea lux his montibus et glaciei irradiata huic tamquam scena magnificientiam aspirat omni expectationi maiorem; quam magnificantiam Ponting photographus noster, veluti ebrius, vocibus tollit quae, si de aliis mundi locis dicerentur, nimium viderentur auctae, ad quam vel partim describendam nulla mihi subeunt vocabula ».

IMPRIMATUR: Fr. A. ZAMPINI, Ep. Porphyreonen,
Vic. Gen. Civitatis Vaticanae.
Dr. JOSEPHUS FORNARI, Moderator, Sponsor,

TYPIS POLYGLOTTIS VATICANIS